

RÄTT OCH TRYGGHET FÖR AKADEMIKER

De åthävor med vilka studiesociala utredningen — ordförande sedermera statsrådet Olof Palme — presenterat resultatet av sin mångåriga tankemöda står näppeligen i rimlig proportion till förslagets originalitet och sakliga halt. Två begrepp har varit ledstjärnor för utredningen, har det meddelats. *Rätt* — till nödiga studiemedel. *Trygghet* — för att inte drabbas av orimliga ekonomiska påfrestningar vid återbetalningen av dessa.

Vad är realiteten bakom de statliga orden, vari består, konkret sett, nyheterna? En rätt till studiemedel införes onekligen — men eftersom en rätt till statliga garantilån redan föreligger är detta knappast så omvälvande att det motiverat att just "Rätt till studiemedel" blivit betänkandets rubrik. En positiv sak finns här att notera, att den orimliga behovsprövningen med hänsyn till föräldrainsomsten avskaffas — det stipendium på 1 750 kr om året hr Palme föreslår skall utgå generellt. På en punkt kan man fråga om inte rätten utsträckts väl långt — den nu gällande betygskvalifikationen för garantilån (Ba i medelbetyg) föreslås försvinna. Risker för att alltför många ungdomar utan rimliga förutsättningar

för högre studier lockas till universitetet genom en sådan generositet förefaller obestridlig.

Mer intressant än "rätten" till studiemedel är bemödandena att skapa "trygghet". Den enkla sanningen om hr Palmes förslag är att detta, enligt hittills gängse språkbruk, är en lånelinje. Studielön eller fullständig stipendiering har avvisats som orealistiska, till omkring $\frac{3}{4}$ skall studiestödet ha karaktären av lån. Tydligt har de sakkunniga — av vilka veterligen åtskilliga tidigare ställt sig ytterst kritiska till lånelinjen, när den framförts från konservativt håll — funnit det alltför påfrestande att utan omsvep tala om vad förslaget i detta stycke innebär. Skall man äntligen äta upp sin gamla hatt vill man av allt att döma i alla fall ha salt och peppar till. Lånesystemet har därför med hjälp av delvis besynnerliga accessoarer framställts som ett "försäkringssystem". Amorteringarna har döpts om till "avgifter", lånebeloppen har anknutits till ATP:s basbelopp, en orimlig myckenhet skarpsinne och omsorg har ägnats åt det marginella problemet hur man skall förfara vid fall av bristande betalningsförmåga o. s. v.

Dessvärre rör det sig inte bara om harmlösa krumelurer. I en starkt underbyggd reservation har SACO:s företrädare i utredningen riktat en hård kritik mot lånesystemets konstruktion. Enligt förslaget skall lånen utlämnas av en statlig studiefond. SACO motsätter sig detta — varför, frågar reservanten, skall just denna del av kreditmarknaden socialiseras? Det enda skälet skulle givetvis vara, om det visade sig att bankerna inte kunde lösa uppgiften, och något sådant har ännu inte kunnat göras troligt. Från borgerligt håll måste man onekligen dela SACO:s uppfattning på denna punkt. Givetvis *kan* det tänkas att studiekrediterna, med hänsyn till den oerhörda ökningen av studentantalet, kommer att svälla till den grad att de privata kreditinstituten inte kan klara problemet. Ingenting tyder dock på att vi skulle vara i det läget nu eller under överskådlig framtid komma dit. Det bör då vara självklart att den fria marknaden utnyttjas så långt som möjligt innan systemet med en statlig fond tillgripes.

Anledning till tvekan finns också inför utredningens förslag till lättnader i återbetalningsskyldigheten vid låga inkomstnivåer. Att hänsyn måste tas till verkligt ömmande fall är givet — i själva verket visar också erfarenheterna hittills, som intygas från akademikerhåll, att bankerna kunnat vara i hög grad generösa i det stycket. En helt annan sak är att schablonmäs-

sigt införa ”avgiftsfrihet”, helt eller delvis, vid vissa inkomststreck. Att manipulera dessa är sedan enkelt nog — det ”försäkringsmässiga” systemet kan lätt nog, som SACO påpekar, bli ett instrument för inkomstnivellering.

Den allvarligaste invändningen gäller dock den uppseendeväckande idén att studielånen skall återbetalas i fast penningvärde. Den angivna motiveringen, att detta skulle vara nödvändigt för att åstadkomma en jämnare fördelning av amorteringsbördan med hänsyn till inkomstutvecklingen, kan inte tas på allvar. En i och för sig önskvärd smidigare periodisering kan mycket väl åstadkommas utan indexbindning. Att akademikerna reagerar mycket hårt mot att ensamma av alla grupper åläggas en indexbunden skuldbörda är självklart och i högsta grad befogat, liksom att de inte finner saken nämnvärt smakligare därför att en slutavräkning — 20—30 år framåt i tiden! — utlovas, då det skall tillses att ingen skall förlora på affären.

Frågan om vi över huvud bör ha någon form av värdebeständiga lån är ännu oavgjord — statsmakterna har förvisso inte visat någon entusiasm för saken, kanske av olust inför perspektivet att själva behöva honorera sina skulder till realvärde. Säkert är, att det vore orimligt att välja ut just akademikerna till försökskaniner.